

सुधारित..

महाराष्ट्र राज्याकरिता

नियंत्रण कालावधी जुलै २०२० ते जून २०२३.

ठोक जलप्रशुल्क निर्धारणाचे निकषाचा मसुदा

महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण

जानेवारी, २०२२

ढोक जलप्रशुल्क निर्धारणाचे निकषाचा मसुदा

नियंत्रण कालावधी (२०२०-२३.)

१. पार्श्वभूमी :-

१.१. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (मजनिप्रा) अधिनियम, २००५, (यापुढे अधिनियम म्हणून संदर्भित) महाराष्ट्र राज्यातील जलसंपत्तीचे नियमन करण्याच्या हेतूने तसेच राज्यातील जलसंपत्तीचे कुशल, समन्याय व टिकाऊ व्यवस्थापन, वाटप व वापर सुकर करण्याकरिता आणि त्यांची सुनिश्चिती करण्याकरिता लागू करण्यात आला होता. सदर अधिनियम राज्य शासनाच्या अधिसूचना क्र. समिती-२००५/(७२/०५) /१/जसंअ दि. ०८/०६/२००५ अन्वये अंमलात आला. त्यानंतर, अधिनियमातील विनिर्दिष्ट कार्ये पार पाडण्यासाठी अधिसूचना क्र. मजनिप्रा निवड २००५/७८/०५ दि. १२/०८/२००५ अन्वये महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (यापुढे प्राधिकरण म्हणून संदर्भित) ची स्थापना करण्यात आली.

१.२. प्रत्येक नदी खोऱ्यातील लाभार्थींच्या किंवा उपभोक्त्यांच्या मतांची खात्री करून घेतल्यानंतर, सिंचन व्यवस्थापनाच्या प्रशासकीय, कार्यचालन व परिरक्षणाच्या संपूर्ण खर्चाची वसुली परावर्तित होईल अशा तऱ्हेने पाण्याची दर पध्दती (जल प्रशुल्क पध्दती) ठरविणे आणि उप-खोरे, नदी-खोरे आणि राज्यस्तरावरील पाणीपट्टी आकारण्याचे निकष ठरविणे हे प्राधिकरणाचे अधिकार, कार्ये आणि कर्तव्यांपैकी एक [अधिनियमातील कलम ११(घ)] आहे.

१.३. अधिनियमातील कलम ११(प) नुसार प्राधिकरण दर तीन वर्षांनी पाणीपट्टीचे पुनर्विलोकन व पुनरिक्षण करील.

१.४. अधिनियमातील (कलम ३१ चा उपकलम १, कलम ११ मधील उपकलम (घ) व (प) चे एकत्रित वाचन) केल्यास त्याद्वारे प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून जलसंपदा विभागाचे मान्यतेनंतर प्राधिकरणाने दि. १५/१०/२०१३ रोजी महाराष्ट्र जलसंपत्ती

नियमन प्राधिकरण (ठोक जलप्रशुल्क निर्धारणाकरिता निकषांचे निश्चितीकरण व आदेश काढणे) विनियम, २०१३ अधिसूचित केले.

१.५ जानेवारी २०१८ मध्ये दुसरे जलप्रशुल्क आदेश निर्गमित केल्यानंतर, प्राधिकरणाने पूर्वानुभवाच्या आधारे राजपत्रातील भाग ४ (क) दि. २४/०५/२०१९ रोजीच्या स्वतंत्र अधिसूचनेद्वारे सदर जलप्रशुल्क निर्धारणाचे विनियम निरसित करण्यात आले. तदनंतर, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (शुल्क, आकार व अन्य प्राप्ती) विनियम, २०१९ दि. २९/०८/२०१९ रोजी अधिसूचित करण्यात आला. प्राधिकरणाने, ठोक जलप्रशुल्क निर्धारणाची पारदर्शक व सातत्यपूर्ण कार्यपद्धत निश्चित करण्याच्या उद्देशाने व तिचे नियतकालिक पुनर्विलोकन व पुनरिक्षण करण्यासाठी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (ठोक जलप्रशुल्क निर्धारणाकरिता निकषांचे निश्चितीकरण व आदेश काढणे) मार्गदर्शक सूचना, २०१९ दि. १४/११/२०१९ रोजी अधिसूचित केल्या.

१.६ प्रचलित जलप्रशुल्क जून २०२० पर्यंत लागू आहे. त्यामुळे, प्राधिकरणाने जलप्रशुल्काच्या पुनर्विलोकनाची प्रक्रिया सुरु केली आहे. सेवा पुरवठादारांकडून आधारभूत माहितीसह प्रारूप ठोक जलप्रशुल्क प्रस्ताव ऑक्टोबर २०२१ मध्ये प्राप्त झाल्यानंतर प्राधिकरणाने प्रारूप ठोक जलप्रशुल्क निर्धारणाचे निकष केले आणि सल्लामसलत प्रक्रियेच्या पहिल्या टप्प्यातील निवडक तज्ञ समुहा समवेत सल्लामसलत डिसेंबर २०२१ मध्ये पार पाडली. तज्ञ समूहांतील विविध तज्ञांचे प्राप्त अभिप्राय / सूचना विचारात घेवून प्राधिकरणाने निकषाचा प्रारूप दुसऱ्या टप्प्यातील लाभार्थी जनतेशी करावयाच्या सल्लामसलतीसाठी सुधारित केला.

२. कायदा व इतर समर्थनीय दस्ताऐवज :

सदर मसुदा निकष खालील तरतुदींच्या अनुषंगाने तयार केला आहे;

अ) मजनिप्रा अधिनियम, २००५ वेळोवेळी केलेल्या सुधारणांसह

आ) मजनिप्रा (ठोक जलप्रशुल्क निर्धारणाकरिता निकषांचे निश्चितीकरण व आदेश काढणे) मार्गदर्शक सूचना, २०१९ (यापुढे मार्गदर्शक सूचना म्हणून संदर्भित)

इ) ठोक जलप्रशुल्क निर्धारण २०२०-२३ वरील दृष्टिनिबंध (ऑक्टोबर २०१९)

याशिवाय आतापर्यंत आलेले अनुभव व अडचणी यथोचितरित्या विचारात घेतल्या आहेत.

३. जलप्रशुल्क आदेशाची प्रयोज्यता (Applicability) :

प्राधिकरणाचे जलप्रशुल्क आदेश, महाराष्ट्र राज्यातील संबंधित कार्यक्षेत्रातील सर्व ठोक पाणीपुरवठा गट [Bulk Water Supply Entity (BWSE)] आणि ठोक पाणी वापरकर्ता असलेला वैयक्तिक शेतकरी यासह अन्य ठोक पाणी वापरकर्ता गट [Bulk Water User Entity (BWUE)] अथवा अन्य कोणताही संबंधित वापरकर्ता यांस, नियंत्रण कालावधीसाठी आणि त्यास प्राधिकरणाने दिलेल्या मुदतवाढ/मुदतवाढीसाठी, जलप्रशुल्कामध्ये केलेल्या अथवा न केलेल्या वाढीसह लागू राहतील.

याशिवाय, अन्य सार्वजनिक किंवा खाजगी क्षेत्रातील कंपनी, संघटना, संस्था इत्यादी अन्य गटाच्या मालकीच्या किंवा व्यवस्थापन होत असलेल्या जलसंपत्ती प्रकल्पातून ठोक पाणी पुरवठा होत असल्यास अशा सर्व ठोक पाणी पुरवठा गटास व ठोक पाणी वापर गटास, दृष्टिनिबंधामधील विहित केलेल्या पद्धतीनुसार पारित केलेले राज्यस्तरीय जलदर आदेश जोपर्यंत असे ठोक पाणीपुरवठा गट निर्देशित केल्यानुसार स्वतः प्रस्तावित करून प्राधिकरणाकडून स्वतंत्र जलदर निश्चित करून घेतील किंवा प्राधिकरण स्वतः पुढाकार घेऊन अशा ठोक पाणीपुरवठा गटासाठी स्वतंत्र दर निर्धारित करील, यापैकी जे आधी होईल, तो पर्यंत लागू राहतील.

४. निकषाची वैधता :

हे निकष दि. ०१/०७/२०२० ते ३०/०६/२०२३ या तीन वर्षांच्या नियंत्रण कालावधीसाठी आणि त्यानंतर प्राधिकरण निर्धारित करील त्या वाढीव कालावधीसाठी वैध राहतील. प्राधिकरण, निकषांच्या कोणत्याही पुनर्विलोकन व पुननिरीक्षण साठी मार्गदर्शक सूचनांमध्ये नमूद केलेली कार्यपद्धती अवलंबेल.

५. सेवा पुरवठादाराकडून ठोक जलप्रशुल्क प्रस्ताव :

मार्गदर्शक सूचनांच्या कलम ३(२) नुसार ठोक पाणी पुरवठा गटाने आधारभूत माहितीसह ठोक जलप्रशुल्क प्रस्ताव सादर केला. प्राधिकरणाने दृष्टिनिबंध अंतीम केला आणि तो संकेतस्थळावर ऑक्टोबर २०१९ मध्ये उपलब्ध केला.

६. स्वीकृत प्रचालन व परिरक्षण खर्च :

अधिनियमातील कलम ११ (घ) नुसार स्वीकृत प्रचालन व परिरक्षण खर्चामध्ये राज्यातील जलसंपदा प्रकल्पांचा सिंचन व्यवस्थापन, प्रशासकीय, कार्यचालन व परिरक्षण खर्च अंतर्भूत आहे. मार्गदर्शक सूचनांमध्ये परिभाषित शब्दांच्या केलेल्या व्याख्या खालील प्रमाणे आहेत;

२ (१५) “प्रशासकीय खर्च” याचा अर्थ, विभागीय कार्यालय व वरिष्ठ स्तरावरील कार्यालयांनी केलेला प्रशासकीय खर्च असा आहे, ज्यात केवळ सिंचन व्यवस्थापनाच्या प्रशासनासाठी प्रत्यक्ष नेमलेल्या कर्मचा-यांचे वेतन व भत्ते, आणि लेखा मानकानुसार प्रशासकीय शीर्षाखालील अनुज्ञेय नसून यात अन्य तत्सम खर्चाचा सुध्दा समावेश असेल, असा आहे;

२ (१६) “सिंचन व्यवस्थापन खर्च” याचा अर्थ, सिंचन व्यवस्थापन शाखा कार्यालये व उप विभागीय कार्यालयाचा खर्च असा असून तो केवळ कर्मचा-यांचे वेतन व भत्ते, पाणी पाळीच्या वेळी नेमलेल्या आकस्मिक क्षेत्रीय कर्मचा-यांवर झालेला खर्च, कार्यालयीन

खर्च, लेखन साहित्य खर्च, जाहिरात खर्च, वाहनांवरील खर्च, संकीर्ण साहित्य खरेदी, पाणी वापर संस्था स्थापनेवरील खर्च, त्यांचे प्रशिक्षण व क्षमता बांधणी कार्यक्रमावरील खर्च नसून, पीक मोजणी, पाणीपट्टी आकारणी व वसुली इत्यादी बाबींवरील केलेल्या खर्चापुरता मर्यादित नसून यात अन्य तत्सम खर्चाचा सुध्दा समावेश असेल, असा आहे;

२ (१७) “परिरक्षण खर्च” याचा अर्थ, कार्यचालन परिरक्षण व प्रतिबंधात्मक परिरक्षणावरील खर्च, असा आहे.

२ (१८) “कार्यान्वयन खर्च” याचा अर्थ, उपसा सिंचन योजनांवरील विद्युत आकार, सुटे भाग, वापराअंती संपुष्टात येणा-या बाबी यासारख्या अन्य बाबींवरील खर्चापुरताच मर्यादित नसून यामध्ये प्राधिकरणाच्या मतानुसार आवश्यक अशा अन्य बाबींवरील खर्चाचा समावेश असेल, असा आहे;

२ (१९) “परिचालन परिरक्षण खर्च” याचा अर्थ, पंपाद्वारे धरणाच्या गॅलरीमधील झिरप्याचे पाणी काढणे, कालव्यातील गाळ, गवत, रानटी झुडपे काढून कालव्याची वहन क्षमता पूर्ववत करणे, कालव्याचे फुटलेले भाग पूर्ववत करणे, पाण्याची गळती टाळण्यासाठी कालव्यावरील बांधकामाची दुरुस्ती करणे, खराब झालेले रबर सील व स्टेम रॉड बदलणे, प्रचलन कर्मचा-यांसाठीच्या निवासी व अनिवासी इमारतींचा दुरुस्ती खर्च यापुरताच मर्यादित न घेता यात प्राधिकरणाच्या मतानुसार आवश्यक अशा अन्य तत्सम बाबींवर होणाऱ्या खर्चाचा समावेश असेल, असा आहे;

२ (२०) “प्रतिबंधात्मक परिरक्षण खर्च” याचा अर्थ, रंगकाम, शिर्ष कामे, उपसा सिंचन योजना आणि कालव्यावरील नियंत्रण बांधकामे यांच्या विद्युत व यांत्रिकी चल भागांना वंगण करणे, पाण्याचे गळती मार्गावर उपाययोजना करणे, पाण्याचे गळती मार्ग तयार झाल्याने भराव फुटण्याचा धोका टाळण्याकरिता भरावामधून होणारी गळती रोखणे, सांडव्याचा पुच्छ मार्गातील धूप कमी करणेसाठी प्रतिबंधात्मक उपाययोजना करणे,

दगडी बांधकामातील खराब झालेले सांधे (पॉइंटिंग) पूर्ववत करणे इ. बाबींवरील खर्च यापुरताच मर्यादित न घेता यात प्राधिकरणाच्या मतानुसार आवश्यक अशा अन्य तत्सम बाबींवर होणाऱ्या खर्चाचा समावेश असेल, असा आहे;

७. वापरकर्त्यांच्या प्रवर्गांचे पुनर्विलोकन:

पूर्वीच्या जलप्रशुल्क आदेशामध्ये फक्त तीन वापरकर्त्यांचे प्रवर्ग म्हणजेच घरगुती, औद्योगिक आणि कृषी विचारात घेतले होते. नियंत्रण कालावधी २०२०-२३ मध्ये घरगुती - नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था (महानगरपालिका, नगरपालिका / नगरपरिषद); फक्त महानगरपालिका अंतर्गत व्यापारी उपप्रवर्ग प्रस्तावित करण्यात येत आहे .

महानगरपालिकांवर याचा परिणाम पाहून पुढील नियंत्रण कालावधी मध्ये नगरपालिका / नगरपरिषद साठी व्यापारी उपप्रवर्ग प्रस्तावित करण्यात येईल. मार्गदर्शक सूचना, २०१९ मध्ये दिलेली व्यापारी पाणीवापराची व्याख्या खालीलप्रमाणे-

“व्यापारी पाणीवापर” याचा अर्थ, ज्यांना व्यापारी वापराकरिता पाणी पुरविले जाते अशा पाणी वापर गटाकडून, परंतु यापुरतेच मर्यादित नाही. उदा. उपाहारगृहे, हॉटेल्स, वॉटर स्पोर्ट/रिसॉर्ट, पोहण्याचे तलाव, मॉल्स, रुग्णालये, स्टेडीयम्स, बांधकामे इत्यादी अशा आणि प्राधिकरण वेळोवेळी व्यापारी वापराचे प्रवर्गाखाली गणना करेल अशा कोणत्याही क्रियेसाठीचा पाणी वापर, असा आहे.

प्राधिकरण, औद्योगिक प्रवर्ग अंतर्गत “उद्योगातील घरगुती वापर ” हा नविन उपप्रवर्ग ग्राह्य धरित आहे. उद्योगातील घरगुती पाणीवापर म्हणजे निवासी औद्योगिक वसाहतीतील औद्योगिक कर्मचाऱ्यांनी सर्व प्रकारच्या घरगुती कारणासाठी वापरलेले पाणी. ठोक पाणी पुरवठा गटाने सदर वापर मंजूर करावा आणि आवश्यकतेनुसार

स्वतंत्र मीटर बसविण्यासह पायाभूत सुविधा इत्यादी बाबत पूर्तता केल्यानंतर करारात तशी तरतूद करावी.

८. शासकीय अर्थसहाय्य (Subsidy):

अंदाजित प्रचालन व परिरक्षण खर्च भागविण्याकरिता जलसंपदा विभाग आवश्यक अर्थसंकल्पीय तरतूद करेल. अंदाजित प्रचालन व परिरक्षण खर्च आणि जलप्रशुल्क आदेशानुसार लागू केलेल्या जलप्रशुल्काची अंदाजित वसुली यामध्ये महसुली तफावत आढळल्यास ते शासकीय अर्थसहाय्य मानले जाईल.

९. प्रचालन व परिरक्षण खर्चाची विभागणी :

नियंत्रण कालावधी २०१७-२० साठी काही घटकांवर आधारित तीन वापरकर्त्यांच्या प्रवर्गामध्ये प्रचालन व परिरक्षण खर्चाची विभागणी असलेल्या निकषावर तसेच जलप्रशुल्क प्रस्तावावर वापरकर्त्यांसमवेत सल्लामसलत प्रक्रिया पार पाडल्यानंतर तर्कसंगत जलप्रशुल्क आदेश प्राधिकरणाद्वारे निर्गमित करण्यात आले. प्रचालन व परिरक्षण खर्चाची विभागणी ही, (अ) परवडण्याची क्षमता, (ब) प्रमाण व सुलभ उपलब्धता, (क) समयोचितता आणि (ड) पाण्याच्या गुणवत्तेवरील परिणाम या चार मुलभूत घटकांवर आधारित कृषी, घरगुती आणि औद्योगिक या वापराच्या तीन प्रवर्गामध्ये करण्यात आली. सदर घटकांना खालील भारांकन टक्केवारी देण्यात आली;

<u>मुलभूत घटक</u>	<u>भारांकन टक्केवारी</u>
(अ) परवडण्याची क्षमता	- ६०%
(ब) प्रमाण व सुलभ उपलब्धता	- १०%
(क) समयोचितता	- १०%
(ड) पाण्याच्या गुणवत्तेवरील परिणाम	- २०%

वरील मुलभूत घटकांची भारांकन टक्केवारी वापरच्या प्रत्येक प्रवर्गाच्या तर्कधारित प्रत्येक घटकाच्या विभागणीस लागू केल्यामुळे त्याची परिणीती तीन वापरकर्त्यांच्या प्रवर्गामध्ये प्रचालन व परिरक्षण खर्चाची विभागण्यात झाली. आता, नियंत्रण कालावधी २०१७-२० च्या जलप्रशुल्क आदेशातील खर्चाच्या विभागणीची टक्केवारी जशीच्या तशी ठेवण्याचे प्रस्तावित आहे. म्हणजेच कृषीसाठी : १९%, घरगुतीसाठी : २२% आणि औद्योगिकसाठी: ५९%.

नियंत्रण कालावधी २०२०-२३ साठीचा प्रचालन व परिरक्षण खर्च हा वर्ष २०२०-२१ वर आधारित असेल. त्यानंतरच्या वर्षासाठी जलप्रशुल्क प्रस्ताव तयार करतांना उपलब्ध असलेल्या नियंत्रण कालावधीसाठीच्या भाववाढीच्या अंदाजानुसार (Cost Inflation Index, Wholesale Price Index इत्यादी) दरवर्षी वाढ प्रस्तावित करण्यात येईल. यानुसार वापराच्या तिन्ही प्रवर्गांचे मूळ दर (Basic Rate) आणि स्रोत निहाय अनुज्ञेय दर (Applicable Rate) निश्चित करण्यासाठी प्रचालन व परिरक्षण खर्चाची विभागणी करण्यात येईल. सवलती / दंड यामुळे महसुलात येणारी तूट/अधिक्य मूळ दर निश्चित करतांना विचारात घेतले जाणार नाही.

१०. जलप्रशुल्क निश्चित करण्यासाठीची तत्वे आणि पद्धत :

१०.१ कृषी :

- (१) मूळ दर हा शासकीय उपसा सिंचन योजना (उसियो) यांसाठीचा खर्च (विद्युत आकार, उसियोंच्या शीर्ष कामाचा देखभाल/ दुरुस्ती व परिचालन खर्च) वगळून १९% प्रचालन व परिरक्षण खर्चावर आधारित असेल आणि तो प्रवाही सिंचनासाठीच्या महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६० व महाराष्ट्र सिंचन पद्धतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम २००५ अंतर्गत नोंदणीकृत पाणी वापर संस्थांना लागू असेल.
- (२) रबी हंगामासाठीचा घनमापन दर हा प्रवाही सिंचनासाठीचा मूळ दर असेल. खरीप हंगामासाठी तो मूळ दराच्या ५०% व उन्हाळी हंगामासाठी तो १५०% लागू असेल.

- (३) जलप्रशुल्क आकारण्याच्या उद्देशाने कोकण व विदर्भ विभागासाठी आणि उर्वरित महाराष्ट्रासाठी खरीप, रबी, उन्हाळी हंगामाचा कालावधी खालीलप्रमाणे असेल;

हंगाम	उर्वरित महाराष्ट्रासाठी कालवधी	कोकण व विदर्भ विभागासाठी कालवधी
खरीप	१ जुलै ते १४ ऑक्टोबर	१ जुलै ते १४ नोव्हेंबर
रबी	१५ ऑक्टोबर ते २८ फेब्रुवारी	१५ नोव्हेंबर ते ३१ मार्च
उन्हाळी	१ मार्च ते ३० जून	१ एप्रिल ते ३० जून

- (४) राज्यातील शासकीय उंसियोंखालील क्षेत्रासाठी प्रवाही सिंचनासाठीचा मूळ दर अधिक उंसियोंसाठीचा खर्च विद्युत आकार, उंसियोंच्या शीर्ष कामाचा देखभाल दुरुस्ती व परिचालन खर्च यावर आधारित असेल. (उर्वरित ८१ % असा खर्च वरील परिच्छेद ९ मध्ये नमूद केल्या नुसार इतर प्रवर्गाच्या वापरकर्त्यांमध्ये विभागण्यात येईल). शासकीय उंसियोंसाठीचे योजना-निहाय जलप्रशुल्क संबंधित नदी-खोरे अभिकरण मागील जलप्रशुल्क आदेशामध्ये दिलेल्या पद्धतीनुसार निश्चित केले जातील.
- (५) लाभक्षेत्रातील तसेच कालव्यापासून किंवा साठवण तलावाच्या पूर्ण संचय पातळी (FRL) पासून महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ मधील कलम २६ मध्ये नमूद केलेल्या तरतुदीनुसार प्रभाव क्षेत्रातील विहिरींवरील नगदी पिकांसाठी (उदा. ऊस , कापूस , केळी व फळबागा इ.) अनुज्ञेय दराच्या ५०% दर लागू असेल.
- (६) पाणी वापर संस्था स्थापनेस प्रोत्साहन देण्यासाठी, वैयक्तिक शेतकऱ्यांना प्रवाही सिंचनाचा दर हा मूळ दराच्या १२५% दर लागू असेल.
- (७) खाजगी उंसियोंसाठी मूळ दराच्या ६५% नुसार अनुज्ञेय दर असेल;

खाजगी उपसा सिंचन योजनांचे स्रोतनिहाय दर

अ. क्र.	वर्गवारी	पाणीपुरवठा स्रोत	दर (मूळ दराच्या ६५ %)
(१)	(२)	(३)	(४)
१	आश्वासित पाणी पुरवठा	मोठ्या प्रकल्पांचे जलाशय	अनुज्ञेय दराच्या १२५%
२		मध्यम प्रकल्पांचे जलाशय, मोठ्या व मध्यम प्रकल्पांचे कालवे, साठवण तलाव	अनुज्ञेय दर
३	वहन व्ययासह नियंत्रित पाणी पुरवठा	धरणाच्या खालच्या बाजूचा नदीचा नियंत्रित भाग / उर्ध्व भागातील जलाशयाचा आधार असलेले को. प. बंधारे / जलविद्युत केंद्राचे अवजल	अनुज्ञेय दर
४	अंशतः आश्वासित पाणी पुरवठा	लघु प्रकल्पांचे कालवे, जलाशयाचा आधार नसलेले को. प. बंधारे व कोणताही बंधारा नसलेली अनियंत्रित व्यवस्था.	अनुज्ञेय दराच्या ५०%
५	पाणी वापरकर्त्या गटाने स्वखर्चाने बांधलेला व स्वखर्चाने व्यवस्थापन होत असलेले धरण / बंधारा	पाणी वापरकर्त्या गटाने किमान ८ महिन्यांच्या पाणी वापराच्या क्षमते इतका स्वखर्चाने बांधलेला व स्वखर्चाने व्यवस्थापन होत असलेले धरण / बंधारा	अनुज्ञेय दराच्या १६%

- (८) खाजगी उसियो अंतर्गत नोंदणीकृत पाणी वापर संस्थांना उपरोक्त दरात २५% सवलत देण्यात येईल.
- (९) खाजगी उसियोच्या लाभार्थ्यांनी स्वखर्चाने **स्रोतांच्या जागी** बंदिस्त वितरण नलिकेवर जलमापक यंत्र बसवावीत. संक्रमण कालावधीत जलमापक यंत्र बसवेपर्यंत खाजगी/वैयक्तिक उपसासिचन धारकाची आकारणी पंपाच्या विसर्गाच्या आधारे किंवा प्रमाणित झ्युटीद्वारे करावी. मात्र ही सवलत या आदेशाच्या दिनांकापासून केवळ १ वर्षासाठी अनुज्ञेय राहिल. यानंतर प्रवाही सिंचनासाठी अनुज्ञेय दराच्या २ पट दराने आकारणी करावी.
- (१०) खाजगी उसियो यांनी जलमापक यंत्र न बसवल्यास / जलमापक यंत्र बंद पडल्यास / जलमापक यंत्र मध्ये फेरफार केल्याचे निदर्शनास आल्यास प्रत्यक्ष सिंचन क्षेत्र व प्रमाणित झ्युटीवर आधारित पाण्याचे परिमाण परिगणित करून प्रवाही जलप्रशुल्काच्या अनुज्ञेय दराच्या २.० पट दराने आकारणी केली जाईल.
- (११) शासन निर्णय दि. ०२/०५/२०१७ अनुसार, ठोक पाणी पुरवठा गटाने विकेंद्रीत पाणीसाठ्या पर्यंत पाणी उपलब्ध करून दिल्यास, संबंधित वहन व्यवस्थेच्या म्हणजेच प्रवाही किंवा उपसा अनुरूप वरील परिच्छेद १०.१ च्या उप-परिच्छेद (१), (४) आणि (६) मध्ये नमूद केल्यानुसार जलप्रशुल्क लागू राहिल. नैसर्गिक प्रवाहाद्वारे विकेंद्रित साठ्यापर्यंत नियमित पाणी पुरवठा केल्यास १०% वहन व्यय आकारले जाईल. मात्र जर लाभार्थ्यांने कालव्याद्वारे बंदिस्त नलिकेद्वारे विकेंद्रित साठ्यापर्यंत पाणी घेतल्यास, वहन व्यय आकारला जाणार नाही.
- (१२) मत्स्यशेतीकरिता सिंचनासाठीचे घनमापन दर अनुज्ञेय राहतील.
- (१३) ज्या प्रकल्पग्रस्त शेतकऱ्यांना लाभक्षेत्रात पर्यायी जमिनी दिलेल्या आहेत त्यांना अनुज्ञेय दराच्या ७५% दराने आकारणी करण्यात यावी. तसेच, प्रकल्पग्रस्त

- शेतकऱ्यांनी स्वखर्चाने उपसा सिंचन राबवल्यास अनुज्ञेय दराच्या ५०% दराने आकारणी करावी.
- (१४) खरीप पिक लांबल्यामुळे रबीमध्ये पाणी घेतले अथवा रबी पिकासाठी उन्हाळी हंगामात पाणी घेतले तर लांबलेल्या सिंचनाच्या आवर्तनासाठी तत्सम खरीप / रबी दराने आकारणी करावी.
- (१५) प्रकल्पावरील प्रथम वर्षाच्या सिंचनासाठी (चाचणी सिंचन) जलप्रशुल्काची आकारणी करू नये.
- (१६) वैयक्तिक शेतकऱ्यांनी आधुनिक पध्दतीचा (सूक्ष्म सिंचन) अवलंब करून जलमापक यंत्र द्वारे घनमापन पध्दतीने पाणी घेतले तर त्यांना अनुज्ञेय दराच्या ७५ % दराने आकारणी करावी. नोंदणीकृत पाणी वापर संस्थांनी घनमापन पध्दतीने पाणी मोजून घेऊन सूक्ष्म सिंचन केल्यास नोंदणीकृत पाणी वापर संस्थेसाठी प्रवाही सिंचनासाठी अनुज्ञेय केलेल्या दराच्या ७५% दराने आकारणी करावी.
- (१७) हंगाम सुरु होण्यापूर्वी त्या हंगामाच्या जलप्रशुल्काची पूर्ण आगाऊ अदायगी केली असेल तर त्या हंगामासाठी अनुज्ञेय दरामध्ये १० % सवलत दिली जाईल.
- (१८) माजी मालगुजारी तलावांच्या पाणीवापराचे दर सर्वोच्च न्यायालयाच्या केस क्र. सिव्हील अपील क्र. २४७५ (१९६८) दि. १६/०८/१९७८ च्या निर्णया नुसार राहतील.
- (१९) अनुज्ञेय कालावधी नंतर केलेल्या विलंबित अदायगी करिता वार्षिक १०% दराने दंडात्मक व्याज आकारावे.
- (२०) जलसंपदा विभागाची पूर्वपरवानगी न घेता सिंचनासाठी उपलब्ध करून दिलेल्या पाण्याचा औद्योगिक वापर होत असल्याचे निदर्शनास आल्यास औद्योगिक वापरासाठी लागू असलेल्या दराच्या २.० पट दराने आकारणी करावी.

१०.२ घरगुती :

- (१) मूळ दर हा २२% प्रचालन व परिरक्षण खर्चावर आधारित असेल.
- (२) मूळ घनमापन दर हा सर्व हंगामासाठी एकच असेल, व तो पुरवठाच्या स्रोताशी निगडित असेल.
- (३) अनुज्ञेय दर महानगरपालिकांना मूळ दराच्या १२५%, इतर नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना मूळ दराच्या ९०% आणि ग्रामपंचायतींना मूळ दराच्या ७५% असेल.
- (४) पाणी पुरवठ्याच्या स्रोत निहाय अनुज्ञेय दर खालील प्रमाणे;

घरगुती पाणीवापराचे स्रोतनिहाय दर

अ. क्र.	वर्गवारी	पाणी पुरवठ्याच्या स्रोत	दर
अ)	आश्वासित पाणी पुरवठा	जलाशय / कालवा नसलेले साठवण तलाव	अनुज्ञेय दर
ब)	वहन व्ययासह नियंत्रित पाणी पुरवठा	धरणाच्या खालील बाजूचा नदीचा नियंत्रित भाग / जलाशयाचा आधार असलेला को. प. बंधारा / जलविद्युत केंद्रातील अवजल	अनुज्ञेय दराच्या २.०
क)	अंशतः आश्वासित पाणी पुरवठा	जलाशयाचा आधार नसलेला को. प. बंधारा / को. प. बंधारा किंवा कोणताही बंधारा नसलेली अनियंत्रित नदी	अनुज्ञेय दराच्या ५०%
ड)	पाणी वापरकर्त्या गटाने प्रमाणशीर खर्चाचा वाटा उचलेला असेल	पाणी वापरकर्ता गट (ग्रामपंचायत / नगरपालिका / महानगरपालिका व तत्सम इतर संस्था) यांनी धरण / बंधारा / को.प. बंधारा याचा प्रमाणशीर खर्चाचा वाटा	* खालील टिप पहावी.

अ. क्र.	वर्गवारी	पाणी पुरवठ्याच्या स्रोत	दर
		उचलेला असेल.	
इ)	पाणी वापरकर्त्या गटाने पायाभूत सुविधा निर्माण केली आणि त्याची देखभाल केली.	पाणी वापरकर्ता गट (ग्रामपंचायत / नगरपालिका / महानगरपालिका व तत्सम इतर संस्था) यांनी धरण / बंधारा / को.प. बंधारा स्वखर्चाने बांधला.	अनुज्ञेय दराच्या १६%

* टिप: १) पाणी वापरकर्त्याला वहन व्यय सोसावयाचा आहे. जलसंपदा विभागाला बाष्पीभवन व्यय सोसावयाचा आहे.

२) जुन्या करारासाठी पायाभूत सुविधांचा पूर्ण/प्रमाणशीर खर्च उचलण्याबाबत किंवा नविन प्रकल्पाच्या नियोजनाच्या टप्प्यात पायाभूत सुविधांचा खर्च उचलण्याबाबत सहमती झाल्यानुसार किंवा पाणी वापर गटाने धरणाच्या खालील बाजूस पाणी वापरासाठी त्याच्या वार्षिक मागणी एवढ्या क्षमतेच्या बंधारा / बांध बांधला असल्यास, अदा केलेल्या खर्चाच्या प्रमाणात जलप्रशुल्क अनुज्ञेय दराच्या १६% लागू असेल. अशा पाणी वापर गटाने पाणी वाटपाच्या प्रमाणशीर खर्चापैकी दिलेली कोणतीही रक्कम ही आगाऊ जलप्रशुल्क समजण्यात येईल आणि ते अनुज्ञेय दराच्या १६% सवलतीच्या जलप्रशुल्काच्या तुलनेत समायोजित केले जातील. सवलतीचे दर किती वर्षासाठी लागू असेल याची गणना १०% व्याजासह (Net Present Value, NPV) पद्धतीने काढण्यात येईल. आगाऊ प्रशुल्काचे पूर्ण समायोजन केल्यावर संबंधित अनुज्ञेय पूर्ण दर लागू होतील.

- (५) महानगरपालिकांसोबत अस्तित्वातील करारनाम्यानुसार वार्षिक मागणी मंजूर करतेवेळी व्यापारी वापराचे स्वतंत्रपणे परिमाण निश्चित केले जाईल आणि त्याला योग्य व्यापारी दर म्हणजेच महानगरपालिकेच्या अनुज्ञेय दराच्या पाच पट दर आकारला जाईल.
- (६) राज्य शासनाच्या प्रचलित धोरणानुसार खाजगी व अन्य विकासकांनी विकसित केलेल्या खाजगी नागरी वसाहती (Townships) यांना ठोक पाणीपुरवठा गटाने पुरविलेल्या पाण्यास त्या ज्या क्षेत्रात असतील त्या संबंधित नागरी स्थानिक संस्थां अथवा ग्राम पंचायतीच्या अनुज्ञेय दराच्या पाच पट दर आकारला जाईल.
- (७) व्यापारी संस्था /खाजगी वसाहती / नागरी वसाहती (Townships) साठी जलप्रशुल्क चालू असे पर्यंत वापरलेल्या पाण्याकरिता व्यापारी दराने जलप्रशुल्क आकारण्यात येईल व बांधकाम पूर्ण झाल्यावर (वापर परवाना O.C.मिळालेनंतर) होणाऱ्या पाणीवापरासाठी संबंधित नागरी स्थानिक संस्थां अथवा ग्राम पंचायतीच्या अनुज्ञेय दराच्या पाच पट दर आकारला जाईल. दोन्ही वापर एकाच वेळी चालू असल्यास त्यासाठी वेगवेगळे जलमापक यंत्र बसवावेत व त्यानुसार आकारणी करावी
- (८) लाभक्षेत्रातील तसेच कालव्यापासून किंवा साठवण तलावाच्या पूर्ण संचय पातळी (FRL) पासून महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम , २००९ मधील कलम २६ मध्ये नमूद केलेल्या तरतुदीनुसार प्रभाव क्षेत्रातील विहीरींवर ठोक पाणीवापरकर्ता गट अवलंबून असेल, तर त्यांना जलप्रशुल्क अनुज्ञेय दराच्या ५०% दर लागू असेल.
- (९) मंजूर पाणी कोट्याच्या १००% पर्यंत वार्षिक पाणी वापराकरिता अनुज्ञेय दर आकारण्यात यावा. १००%ते १२५% पाणी वापराकरिता अनुज्ञेय दराच्या १.५० पट दर आणि १२५% पेक्षा जास्त वापरास अनुज्ञेय दराच्या ३.० पट दर असतील.
- (१०) “प्रदूषण करणाऱ्याने किंमत चुकवावी” या तत्वानुसार नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी सांडपाणी नैसर्गिक प्रवाहामध्ये अथवा कालव्यात सोडण्यापूर्वी त्यावर महाराष्ट्र

प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या प्रमाणित मानकांनुसार प्रक्रिया करणे गरजेचे आहे. नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी त्यांच्या पाणी वाटपाच्या आधारावर सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प (STP) स्थापित केलेला नसल्यास आणि/ अथवा तो पूर्ण क्षमतेने कार्यरत नसल्यास मंजूर पाणी कोटा अथवा प्रत्यक्ष पाणी वापर यापैकी जे अधिक असेल त्यास अनुज्ञेय दराच्या २.० पट दराने आकारणी केली जाईल.

(११) नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना प्रक्रिया केलेले सांडपाणी वापरण्याचा हक्क आहे. मात्र प्रक्रिया केलेले पाणी पुनर्वापरासाठी बंदिस्त नलिकेद्वारे प्रक्रिया केंद्रावरून (नदी नाल्यामध्ये न सोडता) उचलणे आवश्यक राहिल. असे पाणी शेतीसाठी पुरविल्यास या साठीचा दर नैसर्गिक पाण्याच्या सिंचनासाठी विहित केलेल्या दराच्या ६०% पेक्षा जास्त नसावा. तसेच अशा पाणी वापराचा तपशील ठोक पाणीपुरवठा गटास सादर करावा. प्रक्रिया केलेले पाणी नैसर्गिक प्रवाहात सोडल्यास त्यावर ठोक पाणी पुरवठा गटाचे नियंत्रण असेल.

(१२) करारनामा न करता पाणी वापरल्यास अनुज्ञेय दराच्या २.० पट दराने आकारणी करावी.

(१३) ठोक पाणीपुरवठा गटाची पूर्वपरवानगी न घेता नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था पिण्याच्या पाण्याचे पाणीहक्कातून औद्योगिक वापरकर्त्यास पाणी पुरवठा करत असल्याचे निदर्शनास आल्यास अशा पाणी वापरासाठी अनुज्ञेय औद्योगिक दराच्या ३.० पट दराने पूर्वलक्षी प्रभावाने आकारणी करावी.

(१४) मीटर चालू नसल्यास / काढून ठेवले असल्यास / छेडछाड केली असल्यास / चुकीचे रिडींग दाखवत असल्याचे आढळून आल्यास मीटर दुरुस्त करण्यासाठी आणि चालू करण्यासाठी एक महिन्याची नोटीस दिली जाईल. या कालावधीतील मंजूर पाणी आरक्षण अथवा प्रत्यक्ष वापर यापैकी जे जादा असेल त्या परिमाणास अनुज्ञेय दराच्या १.५ दराने आकारणी करावी. विशिष्ट स्थानिक परिस्थिती विचारात घेवून मीटर

दुरुस्ती कालावधीस एक महिन्याची मुदत वाढ देता येईल. हा दोष ९० दिवसामध्ये दुरुस्त न केल्यास अनुज्ञेय दराच्या २ दराने आकारणी करावी.

(१५) अनुज्ञेय कालावधी नंतर केलेल्या विलंबित अदायगी करिता वार्षिक १०% दराने दंडात्मक व्याज आकारावे.

१०.३ औद्योगिक :

- (१) मूळ दर हा ५९% प्रचालन व परिरक्षण खर्च वर आधारित असेल.
- (२) मूळ घनमापन दर हा सर्व हंगामासाठी एकच असेल, व तो पुरवठाच्या स्रोताशी निगडित असेल.
- (३) मूळ दर (BR) हे स्रोतनिहाय खालिलप्रमाणे वर्गीकरणावर आधारित असतील आणि त्याबरोबरच नैसर्गिक प्रवाहात अथवा कालव्यात सोडण्यापर्वी सांडपाण्यावर महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या विहित गुणवत्ते साठी शुद्धिकरण प्रक्रिया करण्याच्या अटीच्या आधीन राहिल.
- (४) मूळ दर हा प्रक्रिया उद्योग, औष्णिक केंद्राप्रमाणे शीतकरण प्रक्रियेसाठी वापर करणारे उद्योग आणि वस्तुनिर्माण उद्योग यांना लागू असेल. पाण्याचा कच्चा माल म्हणून वापरणारे उद्योग जसे बाटलीबंद पाणी, शीतपेये, इथेनॉल व मद्य निर्मिती उद्योग, उस प्रक्रिया उद्योगातील सहउर्जानिर्मिती आणि इतर तत्सम उद्योग यांना अनुज्ञेय दराच्या २५ पट दर लागू असेल.

औद्योगिक पाणी पुरवठ्याच्या स्रोतनिहाय दर

अ. क्र.	वर्गवारी	पाणी पुरवठ्याच्या स्रोत	अनुज्ञेय दर
अ)	आश्वासित पाणी पुरवठा	जलाशय / कालवा नसलेले साठवण तलाव	मूळ दर
ब)	वहन व्ययासह नियंत्रित पाणी पुरवठा	धरणाच्या खालील बाजूचा नदीचा नियंत्रित भाग / जलाशयाचा आधार असलेला को. प. बंधारा / जलविद्युत केंद्रातील अवजल	मूळ दराच्या २.०
क)	अंशतः आश्वासित पाणी पुरवठा	जलाशयाचा आधार नसलेला को. प. बंधारा / को. प. बंधारा किंवा कोणताही बंधारा नसलेली अनियंत्रित नदी	मूळ दराच्या ५०%
ड)	पाणी वापरकर्त्या गटाने प्रमाणशीर खर्चाचा वाटा उचलेला असेल	पाणी वापरकर्ता गट (पाणी प्रक्रियेसाठी वापरणारा उद्योग किंवा पाणी कच्चा माल म्हणून वापरणारा उद्योग) यांनी धरण / बंधारा / को.प. बंधारा याचा प्रमाणशीर खर्चाचा वाटा उचलेला असेल.	* खालील टिप पहावी.

* टिप: १) पाणी वापरकर्त्याला वहन व्यय सोसावयाचा आहे. जलसंपदा विभागाला बाष्पीभवन व्यय सोसावयाचा आहे.

२) पायाभूत सुविधांचा पूर्ण/प्रमाणशीर खर्च उचलण्याबाबत किंवा नविन प्रकल्पाच्या नियोजनाच्या टप्प्यात पायाभूत सुविधांचा खर्च उचलण्याबाबत सहमती झाल्यानुसार किंवा पाणी वापर गटाने धरणाच्या खालील बाजूस पाणी वापरासाठी त्याच्या वार्षिक मागणी एवढ्या क्षमतेच्या बंधारा / बांध बांधला असल्यास, अदा केलेल्या खर्चाच्या प्रमाणात जलप्रशुल्क अनुज्ञेय दराच्या १६% लागू असेल. अशा पाणी वापर गटाने पाणी वाटपाच्या प्रमाणशीर खर्चापेकी दिलेली कोणतीही रक्कम ही आगाऊ जलप्रशुल्क समजण्यात येईल आणि ते अनुज्ञेय दराच्या १६% सवलतीच्या जलप्रशुल्काच्या तुलनेत समायोजित केले जातील. सवलतीचे दर किती वर्षासाठी लागू असेल याची गणना १०% व्याजासह Net Present Value पद्धतीने काढण्यात येईल. आगाऊ प्रशुल्काचे पूर्ण समायोजन केल्यावर संबंधित अनुज्ञेय पूर्ण दर लागू होतील.

- (५) उद्योगांसोबत करारनामा करतेवेळी “ उद्योगातील घरगुती वापर ” याचे स्वतंत्रपणे परिमाण निश्चित केले जाईल आणि त्याला सदर उद्योग ज्या क्षेत्रात असेल त्या संबंधित नागरी स्थानिक संस्थां अथवा ग्राम पंचायतीच्या अनुज्ञेय दर आकारला जाईल. पाणी ठोक पाणी पुरवठा गटाने सदर वापर मंजूर करावा आणि आवश्यकतेनुसार मीटर सह पायाभूत सुविधा इत्यादी बाबत पूर्तता केल्यानंतर करारात तशी तरतूद करावी.
- (६) लाभक्षेत्रातील तसेच कालव्यापासून किंवा साठवण तलावाच्या पूर्ण संचय पातळी (FRL) पासून महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम , २००९ मधील कलम २६ मध्ये नमूद केलेल्या तरतुदीनुसार प्रभाव क्षेत्रातील विहीरींवर ठोक पाणीवापरकर्ता गट अवलंबून असेल, तर त्यांना जलप्रशुल्क मूळ दराच्या ५०% दर लागू असेल.
- (७) मंजूर पाणी कोट्याच्या १००% पर्यंत वार्षिक पाणी वापराकरिता अनुज्ञेय दर आकारण्यात यावा. १००%ते १२५% पाणी वापराकरिता अनुज्ञेय दराच्या १.५० पट दर आणि १२५% पेक्षा जास्त वापरास अनुज्ञेय दराच्या ३.० पट दर असतील.
- (८) कृषी उद्योग जसे कुक्कुटपालन, भात गिरणी, दुग्ध व्यवसाय, मक्यावरील प्रक्रिया, वनस्पती तुप इ. साठी अनुज्ञेय दराच्या ७५ % दराने आकारणी करावी. मात्र ऊस, मका इत्यादी पासून अल्कोहोल, इथेनॉल निर्मितीसाठी तसेच वायनरी ब्रुवरीसाठी ही सवलत अनुज्ञेय असणार नाही
- (९) “प्रदूषण करणाऱ्याने किंमत चुकवावी” तत्व - उद्योगांनी सांडपाणी नैसर्गिक प्रवाहामध्ये अथवा कालव्यात सोडण्यापूर्वी त्यावर महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या प्रमाणित मानकांनुसार प्रक्रिया करणे गरजेचे आहे. उद्योगांनी त्यांच्या पाणी वाटपाच्या आधारावर सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प (Effluent Treatment Plant) स्थापित केलेला नसल्यास आणि तो पूर्ण क्षमतेने कार्यरत नसल्यास मंजूर पाणी कोटा अथवा प्रत्यक्ष पाणी वापर यापैकी जे अधिक असेल त्यास अनुज्ञेय दराच्या २.० पट दराने आकारणी केली जाईल.

- (१०) एखादा उद्योग पाण्याचा पुनर्वापर करून पाणी वापर कमी करत असल्यास पुनर्वापराच्या सह्याने नक्त पाणी मागणी किमान ७५% च्या मर्यादेपर्यंत वा त्यापेक्षा कमी करीत असेल तर अनुज्ञेय दराच्या ७५% दराने आकारणी करावी. तथापि, याबाबतची खातरजमा कार्यकारी अभियंता यांचेपेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या अधिकाऱ्याने करणे आवश्यक आहे.
- (११) उद्योगांना प्रक्रिया केलेले सांडपाणी वापरण्याचा अधिकार आहे. मात्र प्रक्रिया केलेले पाणी पुनर्वापरासाठी प्रक्रिया केंद्रावरून बंदिस्त नलिकेद्वारे (नदी नाल्यामध्ये न सोडता) उचलणे आवश्यक राहिल. असे पाणी शेतीसाठी पुरविल्यास या साठीचा दर नैसर्गिक पाण्याच्या सिंचनासाठी विहित केलेल्या दराच्या ६०% पेक्षा जास्त नसावा. तसेच अशा पाणी वापराचा तपशील जलसंपदा विभागास सादर करावा.
- (१२) करारनामा न करता पाणी वापरल्यास अनुज्ञेय दराच्या २.० पट दराने आकारणी करावी.
- (१३) उद्योगांनी शून्य द्रव विसर्ग (Zero Liquid Discharge) तंत्रज्ञानाचा अवलंब केला आणि त्यांच्या प्रणाली मधील व्यय, बाष्पीभवन आणि प्रक्रियेतील वापर यासाठी वाटपाच्या २५% पर्यंत पाणीवापर केला तर त्या पाणी वापरास अनुज्ञेय दराच्या फक्त २५% जलप्रशुल्क आकारले जाईल.
- (१४) मीटर चालू नसल्यास / काढून ठेवले असल्यास / छेडछाड केली असल्यास / चुकीचे रिडींग दाखवत असल्याचे आढळून आल्यास मीटर दुरुस्त करण्यासाठी आणि चालू करण्यासाठी एक महिन्याची नोटीस दिली जाईल. या कालावधीतील मंजूर पाणी आरक्षण अथवा प्रत्यक्ष वापर यापैकी जे जादा असेल त्या परिमाणास अनुज्ञेय दराच्या १.५ दराने आकारणी करावी. विशिष्ट स्थानिक परिस्थिती विचारात घेवून मीटर दुरुस्ती कालावधीस एक महिन्याची मुदत वाढ देता येईल. हा दोष ९० दिवसामध्ये दुरुस्त न केल्यास अनुज्ञेय दराच्या २ दराने आकारणी करावी.

(१५) अनुज्ञेय कालावधी नंतर केलेल्या विलंबित अदायगी करिता वार्षिक १०% दराने दंडात्मक व्याज आकारावे.

११. हमी शुल्क व दंडनीय आकारणी:

उपलब्ध पाण्याचा इष्टतम वापर व्हावा, आरक्षित पाणी विना वापर राहू नये यासाठी बिगरसिंचन वापरकर्त्यास टप्पा निहाय पाणीवापराच्या नियोजनाची मुभा देण्यात येत आहे. बिगर सिंचन पाणी वापर कर्ता त्यांना मंजूर पाणी वापराचा विनियोग टप्प्या टप्प्यात करणार असल्यास याबाबतचे नियोजन त्यांनी जलसंपदा विभागास करार करणे पूर्वी देण्यात यावे. तशी तरतुद करारात करण्यात यावी. जलप्रशुल्काची आकारणी या टप्पा नियोजनामधील पाणी वापरानुसार करण्यात यावी मात्र उर्वरित पाण्याच्या परिमाणावर (एकूण मंजूर पाणी - टप्पा नियोजनातील पाणी) ५% दराने हमीशुल्काची आकारणी करावी. तसेच प्रत्यक्ष पाणी वापर व टप्पा नियोजनातील पाणी वापर यात १०% पेक्षा जास्त विचलन असल्यास पुढील प्रमाणे आकारणी करावी.

प्रत्यक्ष पाणी वापर टप्पा नियोजनातील पाणी वापराच्या परिमाणाच्या ९०% पेक्षा कमी असल्यास टप्पा नियोजनातील परिमाणाच्या ९०% इतक्या परिमाणावर आकारणी करावी. प्रत्यक्ष वापर हा टप्पा नियोजनातील परिमाणाच्या ९०% ते १००% या मर्यादेत असल्यास अनुज्ञेय दराने आकारणी करावी. मात्र प्रत्यक्ष वापर टप्पा नियोजनातील परिमाणाच्या १००% पेक्षा जास्त असल्यास अशा जास्तीच्या परिमाणावर मानक दराच्या १.५० पट दराने आकारणी करावी. अधिक स्पष्टतेसाठी उदाहरणादाखल आकडेमोड खालील प्रमाणे आहे;

समजा, एका वापरकर्त्याने ५ वर्षांकरिता १०० दलघमी बिगर सिंचन पाणी वापरासाठी जलसंपदा विभागाशी करारनामा केला आहे. त्या वापरकर्त्यास १०० दलघमी पाणी ४

थ्या वर्षापासून लागणार आहे व पहिल्या ३ वर्षातील त्याची गरज अनुक्रमे ५०, ६० व ८० दलघमी आहे. ही टप्पानिहाय पाण्याची गरज करारनाम्यात नमूद केली जाईल.

सदर पाणी वापराची प्रशुल्क आकारणी पुढीलप्रमाणे राहिल.

१.	वर्ष एक	५० दलघमी X अनुज्ञेय दर + उर्वरित ५० दलघमी वर अनुज्ञेय दराच्या ५% प्रमाणे हमीशुल्क आकार
२.	वर्ष दोन	६० दलघमी X अनुज्ञेय दर + उर्वरित ४० दलघमी वर अनुज्ञेय दराच्या ५% प्रमाणे हमीशुल्क आकार
३.	वर्ष तीन	८० दलघमी X अनुज्ञेय दर + उर्वरित २० दलघमी वर अनुज्ञेय दराच्या ५% प्रमाणे हमीशुल्क आकार
४.	वर्ष चार व पाच	१०० दलघमी X अनुज्ञेय दर

दंडनीय आकारणी-:

तथापि उपरोक्त टप्पेनिहाय परिमाणानुसार प्रत्यक्ष पाणी वापर झाला नसेल व त्यात १०% पेक्षा जास्त तफावत असेल तर वर नमूद घरगुती / औद्योगिक पाणी वापराच्या प्रवर्गातील दंडात्मक दरांनुसार कार्यवाही करावी.